

V - Апелација**а) Наводи из апелације**

11. Апелант је, у својој апелацији, навео да је у поступку који се оспорава апелацијом "суд игнорисао објективне доказе и донио одлуку на основу изјава свједока, што је нонсенс, и та одлука има за последицу повреду и узурпацију мог права на имовину и узурпацију моје имовине".

б) Одговор на апелацију

12. Кантонални суд је, у одговору на апелацију, навео да је првостепено рјешење испитао у границама разлога наведених у жалби и пазећи по службеној дужности на битне повреду одредби парничног поступка, као и на правилну примјену материјалног права.
13. Општински суд је, у одговору на апелацију, навео да је оспореним рјешењем Кантоналног суда потврђено првостепено рјешење Општинског суда као законито и засновано на правилно и потпуно утврђеном чињеничном стању и правилној примјени материјалног права. С обзиром на наведено, тај суд сматра да је апелација неоснована и да се заснива на неприхватљивим тврдњама, те да оспореним рјешењима није повријеђено апелантово право на имовину.
14. Тужиоци су, у одговору на апелацију, навели да су неосновани апелантови наводи да је повријеђено његово право на имовину, с обзиром да је апелант тај који је учинио повреду права служности пута читавом насељу од двадесетак кућа, јер је самовољно преградио пут који су тужиоци користили више од 30 година. Они су истакли да њихови наводи могу да се провере из потпуно законитих одлука првостепеног и другостепеног суда. Тужиоци су предложили да се апелација одбије као неоснована

VI - Допустивост

15. У складу са чланом VI/3 б) Устава Босне и Херцеговине, Уставни суд, такође, има апелациону надлежност у питањима која су садржана у овом Уставу, када она постану предмет спора због пресуде било ког суда у Босни и Херцеговини.
16. У складу са чланом 15 став 3 Пословника Уставног суда, Уставни суд може да разматра апелацију само ако су против пресуде, односно одлуке, која се њоме оспорава исцрпљени сви ефективни правни лијекови могући по закону и ако се поднесе у року од 60 дана од дана када је подносилац апелације примио одлуку о последњем правном лијеку који је користио.
17. У конкретном случају предмет оспоравања апелацијом је Рјешење Кантоналног суда број Гж-2014/03 од 5. јануара 2004. године, против ког нема других ефективних правних лијекова могућих по закону. Надаље, оспорено рјешење апелант је примио 26. фебруара 2004. године, а апелација Уставном суду је поднесена 20. априла 2004. године, тј. у року од 60 дана, како је прописано чланом 15 став 3 Пословника Уставног суда. На крају, апелација испуњава и услове из члана 16 став 2 Пословника Уставног суда.
18. Имајући у виду одредбе члана VI/3 б) Устава Босне и Херцеговине, члана 15 став 3 и члана 16 став 2 Пословника Уставног суда, Уставни суд је утврдио да предметна апелација испуњава услове у погледу допустивости.

VII - Меритум

19. Апелант оспорава наведено рјешење тврдећи да је тим рјешењем повријеђено његово право на имовину из члана III/3 к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију.

Члан III/3 к) Устава Босне и Херцеговине гласи:

"Сва лица на територији Босне и Херцеговине уживају људска права и основне слободе из става 2 овог члана, а она обухватају (...)

к) Право на имовину."

Члан 1 Протокола број 1 уз Европску конвенцију гласи:

"Свако физичко или правно лице има право на неометано уживање своје имовине. Нико не може бити лишен своје имовине осим у јавном интересу и под условима предвиђеним законом и опшћим начелима међународног права.

Прелиминарне одредбе, међушим, ни на који начин не утичу на право државе да примјењује шакве законе које смањира опшћерним да би надзирала коришћење имовине у складу с опшћим интересом или да би обезбиједила најлакшу пореза или других доприноса или казни".

20. Члан 1 Протокола број 1 обухвата три различита правила. Прво правило, наведено у првом ставу, је опште природе и исказује

принцип мирног уживања имовине. Друго правило, садржано у другој реченици истог става, обухвата лишавања имовине и чини га подложним одређеним условима. Треће правило, које се налази у другом ставу, признаје да државе чланице имају право, између осталог, да надзиру коришћење имовине у складу са јавним интересом. Ова три правила нису "различита" у смислу да су неповезана - друго и треће правило се односе на појединачне случајеве ометања права на мирно уживање имовине, те их стога треба тумачити у свјетлу општег принципа исказаног у првом правилу.

21. Уставни суд није надлежан да врши проверу утврђених чињеница и начина на који су нижестепени судови протумачили позитивноправне прописе, сем уколико одлуке нижих судова крше уставна права. То ће бити случај када одлука редовног суда не укључује или погрешно примјењује уставно право, кад је примјена позитивноправних прописа била очигледно произвољна, кад је релевантни закон сам по себи неуставан или када је дошло до повреде основних процесних права, као што су право на правичан поступак, право на приступ суду, право на ефективан правни лијек и у другим случајевима (види Одлуку Уставног суда број У 29/02 од 27. јуна 2003. године, објављену у "Службеном гласнику БиХ", број 31/03).
22. Апелант је навео да је суд игнорисањем објективних доказа и доношењем одлуке на основу изјава свједока повриједио његово право на имовину. У вези са тим наводима, Уставни суд је, увидом у оспорена рјешења, утврдио да је Општински суд у парничном поступку против апеланта поступио у складу са чланом 220 Закона о парничном поступку и провео све релевантне доказе с циљем да утврди одлучне чињенице. Тај суд је саслушао бројне свједоке, те тужиоце и туженог у својству парничних странака, извршио је увид у релевантну документацију у вези са предметном некретним, ангажовао вјештака геометра који је дао свој налаз и мишљење и извршио је увиђај на лицу мјеста. Такође су примјене одређене законске одредбе у предмету, а рјешење наводи све потребне разлоге на којима је засновано. Кантонални суд је одбио апелантову жалбу и потврдио првостепено рјешење, закључивши да је првостепени суд у изведеним доказима имао сасвим поуздан основ да донесе побијано рјешење, при чему су дати разлози које у потпуности као ваљане прихвата и тај суд. Уставни суд сматра да судови нису злоупотребили позитивноправне одредбе на којима се заснива одлука, те да Уставни суд није надлежан да тај аспект преиспитује, све док примјена релевантних законских одредби не крши Уставом Босне и Херцеговине гарантована права.
23. Уставни суд је закључио да није повријеђено апелантово право на имовину из члана III/3 к) Устава Босне и Херцеговине и члана 1 Протокола број 1 Европске конвенције.

VIII - Закључак

24. На основу члана 61 ст. 1 и 3 Пословника Уставног суда, Уставни суд је једногласно одлучио као у диспозитиву ове одлуке.
25. Сходно члану VI/4 Устава Босне и Херцеговине, одлуке Уставног суда су коначне и обавезујуће.

Предсједник
Уставног суда
Босне и Херцеговине
Мато Тодић, с. р.

USTAVNI SUD FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine, odlučujući o zahtjevu za utvrđivanje ustavnosti Zakona o pravima branilaca i članova njihovih porodica, na osnovu člana IV.C.10. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, nakon provedene javne rasprave, na sjednici održanoj 27. aprila i 4. maja 2005. godine, donio je

PRESUDU

1. Utvrđuje se da članovi 2. 3. i 4., te član 36. tačka 1. Zakona o pravima branilaca i članova njihovih porodica ("Službene novine Federacije BiH", broj 33/04) nisu u saglasnosti sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine.

2. U skladu sa članom IV.C.12. b) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine daje se, kao prelazno rješenje, mogućnost Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine da u roku od šest mjeseci od dana objavljivanja ove presude u "Službenim

novinama Federacije BiH" usaglasi Zakon o pravima branilaca i članova njihovih porodica sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine, u kom periodu se ovaj zakon može primjenjivati.

3. Presudu objaviti u "Službenim novinama Federacije BiH".

Obrazloženje

1. Više od jedne trećine poslanika u Predstavničkom domu Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine (34) (u daljem tekstu: podnosioci zahtjeva) i više od jedne trećine delegata Doma naroda u Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine (28) (u daljem tekstu: podnosioci zahtjeva) podnijeli su, 10. augusta 2004. godine, Ustavnom sudu Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Ustavni sud Federacije) zahtjev za ocjenu saglasnosti članova 2. 3. 4. i 36. tačka 1. Zakona o pravima branilaca i članova njihovih porodica ("Službene novine Federacije BiH", broj 33/04) (u daljem tekstu: Zakon) sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine.

Kao ustavni osnov za svoju aktivnu legitimaciju za pokretanje postupka podnosioci zahtjeva su naveli član IV.C.10.(2). Ustava Federacije Bosne i Hercegovine koji, u relevantnom dijelu, glasi: "*Ustavni sud: ... na zahtjev jedne trećine članova bilo kojeg doma Parlamenta Federacije, utvrdit će da li je ... zakon koji su usvojila oba doma u skladu sa ovim Ustavom*".

Na osnovu navedenih činjenica Ustavni sud Federacije je zaključio da:

- 1.1. Podnosioci zahtjeva - poslanici Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine čine više od jedne trećine članova toga doma koji, u skladu sa Amandmanom XXXII na Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, ima 98 poslanika. Na osnovu toga, ovi podnosioci zahtjeva ispunjavaju uslov iz člana IV.C.10.(2).a). Ustava Federacije Bosne i Hercegovine za pokretanje postupka pred Ustavnim sudom Federacije;
- 1.2. Podnosioci zahtjeva - delegati Doma naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine čine više od jedne trećine delegata toga doma koji, prema Amandmanu XXXII na Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, ima ukupno 58 delegata.
- 1.3. Prema izloženom, podnosioci zahtjeva ponaosob ispunjavaju uslove predviđene Ustavom za pokretanje postupka pred Ustavnim sudom Federacije.

Podnosioci zahtjeva su zatražili ocjenu saglasnosti navedenih odredaba Zakona sa članom II.A.2.(1). pod c) i d) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine koje, u relevantnom dijelu, glase: "*Sve osobe na teritoriji Federacije uživaju prava na: ...c) jednakost pred zakonom; ... d) zabranu svake diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, polu, jeziku, religiji ili vjerovanju, političkim ili drugim uvjerenjima, nacionalnom ili socijalnom porijeklu*". Podnosioci zahtjeva delegata Doma naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine su dodali: "... i drugim članovima Ustava Federacije Bosne i Hercegovine".

2. Pošto se radi o dva ovlaštena predlagača, Ustavni sud Federacije je mogao voditi dva ustavnosudska spora o ocjeni ustavnosti osporenih odredaba Zakona. Međutim, pošto oba ovlaštena predlagača osporavaju iste odredbe istog Zakona, Ustavni sud Federacije je, na osnovu člana 38. Zakona o postupku pred Ustavnim sudom Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", broj 6/95 i 37/03) na sjednici održanoj 8. marta 2005. godine donio rješenje o spajanju ovih predmeta i vođenju jedinstvenog postupka:

3. Podnosioci u obrazloženju zahtjeva za pokretanje postupka, između ostalog, navode:

"Tragični sukobi u Bosni i Hercegovini i međumuslimanski sukob u Cazinskoj krajini 1993-95. godine između ostalog proizveli su stradalnike rata i njihove porodice iz reda Narodne odbrane Zapadne Bosne (NOZB-e).

Ova grupacija građana Bosne i Hercegovine, koju čine invalidi NO-e, djeca, roditelji i supruge poginulih pripadnika NOZB-e, do danas su potpuno obespravljani građani, izloženi svim oblicima ljudske i pravne diskriminacije i kršenja temeljnih ljudskih prava.

Ljudske traume i diskriminacija kojoj su već 9 godina izloženi ovi ljudi kod njih stvara osjećaj odbačenosti od vlastite države i stvara novu populaciju građana sličnu onoj nakon

Cazinske bune 1950. godine, koji su, zbog stava prema njima, gajili neprijateljski odnos prema vlastitoj državi."

Prema procjenama na koje se pozivaju podnosioci zahtjeva, radi se o 10 hiljada pripadnika ove vojne formacije, od kojih je 1.060 poginulih, uključujući njih 400 koji su bili hranitelji porodice, zatim 800 ranjenih, 22 paraplegičara i 1.200 maloljetne djece poginulih.

"U samoj proceduri izrade Zakona - navode podnosioci zahtjeva - Vlada Federacije, federalni ministar za pitanja branitelja i ostale federalne institucije i udruge nisu prihvatili da predstavnici stradalnika rata i njihovih porodica iz reda NOZB-e na bilo koji način učestvuju u razgovorima oko Zakona, niti su prihvaćeni njihovi prijedlozi i zahtjevi.

Smatramo da je doneseni Zakon o pravima branitelja i njihovih obitelji diskriminatoran i nije u saglasnosti sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine i njime se praktično ozakonjuje diskriminacija i kršenje temeljnih ljudskih prava djece, invalida i nemoćnih lica proisteklih uz međumuslimanskog sukoba u Cazinskoj krajini.

Ova konstatacija rezultat je činjenice da stradalnici rata i njihove obitelji i učesnici rata svih vojnih i paravojnih formacija koje su se međusobno sukobljavale tokom rata u Bosni i Hercegovini u periodu '92-'95 godine potpuno ostvaruju svoja prava entitetskim zakonom i propisima, jedino su bukvalno izvan svih zakona ostali stradalnici iz reda NOZB-e i njihove obitelji, koji čine manje od 2% od ukupne populacije stradalnika rata u Bosni i Hercegovini i njihovih porodica".

Podnosioci zahtjeva svoje tvrdnje potkrepljuju dijelovima izvještaja Ombudsmena Federacije Bosne i Hercegovine o stanju ljudskih prava za 1999. i 2001. godinu. Tako se u dijelu izvještaja o stanju ljudskih prava u Velikoj Kladuši, pod naslovom "Građani izvan zakona", između ostalog, ističe: "*Radi se o članovima porodica poginulih pripadnika t.zv. NO APZB, te invalidima, pripadnicima ili simpatizerima t.zv. NO APZB. ... Taj položaj naročito pogada oko 800 djece (po našim saznanjima) ove kategorije građana*". U posebnom Izvještaju o provođenju Konvencije o pravima djeteta, na koji se, također, pozivaju podnosioci zahtjeva, Ombudsmeni navode primjere kršenja Konvencije, kao što su: da je u Matičnom uredu u Velikoj Kladuši svojevremeno odbijen upis novorođenčeta sa imenom Fikret; da se djeci "autonomaša" odbija pravni status civilne žrtve rata; da neke humanitarne organizacije daju stipendije i drugu pomoć samo djeci pripadnika Armije BiH i sl.

Podnosioci zahtjeva, poslanici Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, u dopuni zahtjeva od 1. oktobra 2004. godine, između ostalog, ističu: "*U Zakonom široko definiranim pojmovima branitelj, sudionik rata, ratni vojni invalid, obitelj poginulog, umrlog i nestalog, obuhvaćeni su pripadnici i stradalnici rata i njihove obitelji svih vojnih i paravojnih formacija iz ratnog perioda, izuzev pripadnika i stradalnika rata iz reda NO ZB. Ako se ovome doda da je istom analogijom riješen status svih vojnih i paravojnih formacija u Republici Srpskoj, onda ostaje notorna činjenica da su pripadnici i stradalnici rata iz NO ZB jedina kategorija pripadnika i stradalnika rata u BiH koji su izvan zakona. Uzevši u obzir da je za pozitivne propise i HR Herceg Bosna paradržavna tvorevina, a da je oružana sila te paradržavne tvorevine HVO, apelanti ne vide razloge drugačijeg odnosa i tretmana u Zakonu prema paradržavnoj tvorevini AP ŽB i njenoj oružanoj sili NO ZB i njenim pripadnicima i stradalnicima. Apelanti drže neustavnim takođe i članak 36. stavak 1. Zakona o pravima branitelja i članova njihovih obitelji, koji isključuju ostvarivanje prava prema ovom zakonu za "osobe koje su samovoljno, bez odobrenja nadležnog Zapovjedništva, napustile Oružane snage (dezertirale)". Ovu odredbu Zakona apelanti smatraju neustavnom i nezakonitom i slijedom činjenice da su djela dezertiranja u više navrata amnestirana, te stoga ne mogu biti razlogom diskriminacije i ograničavanja prava."*

4. Prema članu 39. stav 1. Zakona o postupku pred Ustavnim sudom Federacije Bosne i Hercegovine, stranke u ovom postupku su podnosioci zahtjeva i organ federalne vlasti koji je donio osporeni zakon, pa je Ustavni sud Federacije podneseni zahtjev, na osnovu člana 16. navedenog zakona, dostavio, dana 11.10.2004. godine, Predstavničkom domu Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine i Domu naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, da se izjasne o navodima podnosilaca zahtjeva.

5. Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine dostavio je Ustavnom sudu Federacije, dana 30.11.2004. godine, odgovor na navode podnosilaca, a Dom

naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine nije dostavio traženi odgovor do dana održavanja javne rasprave.

Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine u odgovoru na zahtjev, između ostalog, navodi:

"Zahtjev za ocjenu ustavnosti navedenih odredaba Zakona je neosnovan. Zakonom se, kako proizilazi iz njegovog naziva, propisuju prava ranjenih ili oboljelih pripadnika Oružanih snaga Federacije BiH i članova porodice poginulog pripadnika Oružanih snaga. Članom 2. Uredbe sa zakonskom snagom o Oružanim snagama RBiH iz 1992. godine i njenim kasnijim izmjenama ("Službeni list RBiH", br. 4/92, 12/92, 17/93, 27/93), bilo je propisano da Oružane snage Republike čini Armija čiji su sastavni dio postrojbe HVO kao i drugi naoružani sastavi koji se stave pod jedinstvenu komandu Armije Bosne i Hercegovine. Članom 37. Zakona o odbrani Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", br. 15/96, 23/02, 18/03 i 28/03) bilo je propisano da Oružane snage Federacije čine: Vojska Federacije, a ratu i policija na teritoriji Federacije, koja se, sukladno navedenom zakonu, stavi pod zapovjedništvo Vojske Federacije, a da se Vojska Federacije sastoji od postrojbi Armije BiH i HVO na nivou korpusa i zbornog područja, a čine je mirnodopski i ratni sastav. Članom 37. Zakona o odbrani Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", broj 34/04), propisano je da se Vojska Federacije, nastala iz Armije RBiH i Hrvatskog vijeća obrane, sastoji od dvije komponente do nivoa divizije. Imajući u vidu odredbe Zakona o odbrani Federacije Bosne i Hercegovine, koji je bio na snazi u vrijeme donošenja osporenog Zakona, kao i navedene odredbe Zakona o odbrani Federacije Bosne i Hercegovine, koji je sada na snazi, jasno je i nedvosmisleno da su odredbe člana 2., 3., 4. i 36. tačka 1. Zakona o pravima branilaca i članovima njihovih porodica u skladu sa odredbama člana II. A. 2. (1) c) i d) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine i u skladu sa propisima kojima se definiše sastav i organizacija, nadležnost i druga pitanja vezana za Oružane snage Federacije, odnosno Vojske Federacije."

Na osnovu izloženog, Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine je predložio da Ustavni sud Federacije utvrdi da odredbe čl. 2, 3, 4. i 36. tačka 1. Zakona o pravima branilaca i članova njihovih porodica nisu u suprotnosti sa članom II. A. 2. (1) c) i d) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine.

6. Ustavni sud Federacije je u ovom ustavnosudskom predmetu održao javnu raspravu dana 27.4.2005. godine.

Stranke u postupku na raspravi su zastupali: u ime podnosioca zahtjeva, poslanik Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine: dr. Hafeza Sabljaković i Ante Čolak, poslanici; u ime podnosioca zahtjeva, delegat Doma naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine: dr. Muhamed Škrgić i Igor Rajner, delegati; u ime Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, kao donosioca osporenog Zakona: Irfan Ajanović, poslanik i Nada Hozić, savjetnik predsjedavajućeg Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine i u ime Doma naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, kao donosioca osporenog Zakona, Miroslav Andrić.

Imajući u vidu društveni značaj, različite aspekte i složenost ovog ustavnosudskog spora, Ustavni sud Federacije je na javnu raspravu, pored predstavnika stranaka, pozvao i predstavnike obrađivača Zakona, zatim Federalnog ministarstva odbrane, institucija i organizacija za zaštitu ljudskih prava, te udruženja građana proisteklih iz Armije RBiH, HVO-a i Narodne odbrane APZB. U ime Federalnog ministarstva za pitanje boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata u raspravi je učestvovao Ibrahim Nadarević, ministar; u ime Federalnog ministarstva odbrane Matija Dobričić, pomoćnik ministra za vojnu obavezu i mobilizaciju; u ime Helsinškog komiteta za ljudska prava Bosne i Hercegovine Srđan Dizdarević, predsjednik; u ime Saveza ratnih vojnih invalida Bosne i Hercegovine Safet Redžić, predsjednik; u ime Udruge hrvatskih vojnih invalida domovinskog rata (HVIDRA) Ivo Pranjić; u ime Udruženja građana za ostvarivanje i zaštitu prava invalida '92 - '95 Velika Kladuša Osman Zulić. U ime Ombudsmena Federacije Bosne i Hercegovine raspravi nije niko pristupio. Ova je institucija dostavila svoje očitovanje o predmetu spora, koje je pročitano na javnoj raspravi.

Punomoćnik poslanik Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine dr. Hafeza Sabljaković u cijelosti je ostala pri sadržaju podnesenog zahtjeva, ističući da u pogledu sadašnje pravne pozicije bivših pripadnika jedinica NOZB i članova njihovih porodica i danas postoji diskriminacija po više osnova. Istakla je da je nesporna činjenica da su tokom rata u Bosni i Hercegovini kao suprotstavljene strane bile

jedinice Armije Bosne i Hercegovine i HVO; jedinice Armije i jedinice Vojske Republike Srpske; jedinice HVO i jedinice Vojske Republike Srpske; jedinice APZB i jedinice Armije RBiH, te da pripadnici svih ovih vojnih formacija, osim pripadnika APZB, imaju zakonom regulisan status i odgovarajuća prava. Navela je, također, da su, prema osporenom članu 36. tačka 1., pripadnici Narodne odbrane diskriminirani, jer se tretiraju kao dezerteri, iako nijedan pripadnik ove formacije nije osuđen za služenje u neprijateljskoj vojsci. Posebno je naglasila da djeca ne smiju biti diskriminirana samo zato što su njihovi očevi bili u ovoj vojnoj formaciji.

Punomoćnik delegat Doma naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine dr. Muhamed Škrgić je istakao da su pripadnici NOZB bili legalno mobilizirani, da je na njihovom pozivu za mobilizaciju stajao pečat na kojem je pisalo "Republika BiH", uz manji unutrašnji natpis "Autonomna pokrajina Zapadna Bosna". Naglasio je da autonomija ničim nije pokazivala secesionističke namjere u odnosu na Bosnu i Hercegovinu. Istakao je da su mnogi od onih koji su postali stradalnici rata u uniformama prisilno mobilizirani i da zbog toga ne mogu snositi odgovornost što nisu obuhvaćeni amnestijom, osim ukoliko su učinili djelo zločina. Posljedice zbog toga pogotovo ne mogu snositi njihova djeca, majke i očevi.

Ante Čolak, također punomoćnik podnosioca zahtjeva, poslanik Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, naveo je da je činjenica da su vojske tretirane Zakonom ustavna kategorija, ali je nejasno kako pripadnici HOS-a, koji nisu ustavna kategorija, ostvaruju sva prava iz predmetnog zakona, tim prije kada se zna da je političko rukovodstvo HVO i osobe koje su nadzirale HOS bili u političkom sukobu na širem području Hercegovine. Dakle, samo su pripadnici Zapadne Bosne potpuno isključeni iz bilo kojih prava koja se definišu osporenim zakonom.

Punomoćnik Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine poslanik Irfan Ajanović izjavio je da u cijelosti ostaje kod navoda iz odgovora Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine i predložio da se odbije zahtjev. Zakonodavac je imao legitiman ustavni i moralni osnov da posebnim zakonom reguliše prava branitelja Bosne i Hercegovine i članova njihovih porodica. Pripadnici vojnih formacija koji su ratovali protiv Armije RBiH, koji su branioce zatvarali i zlostavljali u koncentracionim logorima, ne mogu biti tretirani ovim zakonom. Oni mogu doći u obzir samo kroz opštu socijalnu zaštitu. Istakao je da nema mjesta komparaciji HVO sa pripadnicima APZB, s obzirom da je HVO ustavna kategorija i da je, zajedno sa Armijom RBiH, tretiran u Vašingtonskom i Dejtonskom mirovnim sporazumu. Naglasio je da je namjera da se Zakonom o civilnim žrtvama rata, koji je u parlamentarnoj proceduri, reguliše prava svih civilnih žrtava rata, uključujući i pripadnika jedinica Narodne odbrane. Svjestan je teške situacije u kojoj žive djeca u Krajini, ali su ti problemi prisutni i u drugim dijelovima zemlje. Što se tiče HOS-a, to su borci koji su bili u okviru jedinstvene komande Oružanih snaga Bosne i Hercegovine, te zbog toga i ostvaruju prava iz osporenog zakona.

Nada Hozić, punomoćnik Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, istakla je da je zahtjev podnosioca neosnovan i da su njihove tvrdnje neutemeljene. Osporeni zakon je jasan i precizan i govori o pripadnicima Oružanih snaga. Navela je da je Zakon u Predstavničkom domu Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine usvojen sa 60 glasova "za", 11 uzdržanih i samo sa jednim glasom protiv. Smatra da se izvještaj Institucije ombudsmena Federacije Bosne i Hercegovine odnosi na pitanje socijalne zaštite, a ne na pitanja koja sporni zakon tretira. Što se tiče amnestije, istakla je da se ona odnosi samo na oslobađanje od krivičnog gonjenja i da se ne može dovoditi u vezu sa pravima branitelja.

Miroslav Andrić, punomoćnik Doma naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, naveo je da u potpunosti prihvata i ostaje pri očitovanju Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine i istakao da bi se status pripadnika APZB trebao riješiti drugim zakonom u smislu rješavanja njihovih socijalnih i ekonomskih problema.

Federalni ministar za pitanja boraca i invalida odbrambeno-oslobodilačkog rata Ibrahim Nadarević, izjavio je da se u potpunosti slaže sa navodima i prijedlozima iznesenim u pismenom odgovoru Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine. U pismenom očitovanju, koje je priložio Ustavnom sudu Federacije i na koje se pozivao na javnoj raspravi, naveo je, između ostalog: *"U periodu od 1992. godine do donošenja Ustava Federacije Bosne i Hercegovine i Ustava Bosne i Hercegovine, na području Republike Bosne i*

Hercegovine i Hrvatske Republike Herceg-Bosne primjenjivali su se sasvim različiti propisi iz oblasti odbrane, Oružanih snaga i Službe u oružanim snagama, za pripadnike Armije RBiH i za pripadnike HVO-a. ... Istovremeno, na području RBiH i HRHB funkcionisala su dva različita paralelna pravna sistema iz oblasti boračko-invalidske zaštite. Iz naprijed navedenih ustavnih i zakonskih odredaba može se nedvosmisleno utvrditi da su u pravnom kontinuitetu od 1992. do danas samo pripadnici Armije RBiH, HVO i policije Ministarstva unutrašnjih poslova priznati kao legalne vojne i policijske snage koje su učestvovala u pripremi za odbranu i odbrani BiH, počev od 18.9.1991. godine (dan napada na selo Ravno) do 23.12.1996. godine (dan ukidanja neposredne ratne opasnosti u Bosni i Hercegovini). Na osnovu uvida u navedene propise iz oblasti odbrane, sasvim je jasno da pripadnici Narodne odbrane ZB nisu bili ni u sastavu Armije BiH, ni HVO-a, ni u sastavu policije MUP-a, pa samim tim se i ne smatraju braniočima suverene, cjelovite i nedjeljive Bosne i Hercegovine. Naprotiv, pripadnici NOZB-e u toku odbrambeno-oslobodilačkog rata od 1992-1995. godine djelovali su u sastavu i u sadejstvu sa neprijateljskim snagama, koje su aktivno učestvovala u svim borbenim djelstvima protiv pripadnika 5. Korpusa Armije RBiH, u čijem sastavu su učestvovali i pripadnici HVO. "... U raspravama i procedurama donošenja ovog Zakona - ističe dalje u pismenom očitovanju - nijedan od nadležnih federalnih organa (Federalno ministarstvo pravde, Federalno ministarstvo finansija i Ured za zakonodavstvo Vlade Federacije Bosne i Hercegovine), kao ni nadležna radna tijela oba doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine u svojim pismenim mišljenjima nije osporio ustavni osnov za donošenje ovog zakona, niti je doveo u pitanje ustavnost i zakonitost bilo koje njegove odredbe". Podržavajući stanovište da se pitanje stradalnika iz redova tzv. Narodne odbrane reguliše propisima iz oblasti socijalne zaštite, podsjetio je da je, prilikom usvajanja osporenog zakona, prihvaćen i zaključak kojim se zadržuje Vlada Federacije Bosne i Hercegovine da pripremi takav propis. Vlada je, na sjednici od 2. februara 2005. godine, utvrdila i u parlamentarnu proceduru uputila Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite porodica sa djecom. Prijedlog sadrži i sljedeću odredbu: "Civilnom žrtvom rata u smislu ovog Zakona smatraju se i civilna lica i pripadnici snaga bivše tzv. "Autonomne pokrajine Zapadna Bosna" koji su zadobili oštećenja organizma u procentu i pod okolnostima iz stava 1. ovog člana."

Matiija Dobrinjić, punomoćnik federalnog ministra odbrane, naveo je da je Federalno ministarstvo odbrane na stanovištu da je osporeni zakon utemeljen na Dejtonskom sporazumu, tačnije Aneksu 1. tačka 7.i 8., kao i na Ustavu Federacije Bosne i Hercegovine. Istakao je, međutim, da je u vrijeme donošenja Zakona federalni ministar odbrane izrazio rezervu u odnosu na član 2. toga zakona. Činjenica je da su pripadnici NO APZB zahtijevali rješavanje svojih problema i isticali da prava branilaca nisu bila utemeljena u izvornoj pravnoj dosljednosti i u odnosu na tretman svih strana u sukobu u Bosni i Hercegovini. Podvukao je da Ministarstvo odbrane ima potrebu da otvori proces resocijalizacije cjelokupnog prostora Bosne i Hercegovine.

Predsjednik Helsinškog komiteta za ljudska prava Bosne i Hercegovine Srđan Dizdarević naveo je da ova organizacija prati ljudska prava u Bosni i Hercegovini u svjetlu međunarodnih standarda i međunarodnih konvencija koje su za ovu državu obavezujuće. Istakao je da se ljudska prava ne mogu uslovljavati bilo čime što bi bilo vezano za rasno, nacionalno, političko ili bilo koje drugo opredjeljenje i da takvo ograničavanje ljudskih sloboda i prava ne može biti ničim opravdano. Za ovu raspravu relevantna su, posebno, dva akta: Konvencija o pravima djeteta i Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima. Konvencija o pravima djeteta u članu 2. govori o nediskriminaciji djece, a dio osporenog zakona upravo se odnosi i na prava djece. Istakao je da djeca ne smiju trpiti diskriminaciju, neovisno o rasi, boji kože, spolu, vjeri, političkom ili drugom mišljenju, nacionalnom ili društvenom porijeklu, vlasništvu, teškoćama u razvoju, rođenju ili drugom statusu djeteta i njegovih roditelja ili zakonskih staratelja. Pravo je djeteta na život i razvoj u svim oblastima, što se, također, može dovesti u vezu sa dispozicijama pomenutog zakona. Imajući u vidu navedeno, zakonodavstvo je ono koje se dotiče pitanja "liječenja rana" zadobijenih u proteklom konfliktu, kao i potrebe izlaženja iz situacije tenzija koje kočće normalizaciju odnosa unutar Bosne i Hercegovine.

U ime Saveza ratnih vojnih invalida Bosne i Hercegovine, njegov predsjednik Safet Redžić naveo je da se osporeni zakon

treba odnositi samo na branioce Bosne i Hercegovine, a da se pitanja i drugih stradalnika, također, trebaju regulisati na određeni način, što je zadatak Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine.

Punomoćnik Udruge hrvatskih vojnih invalida domovinskog rata (HVIDRA) Ivo Pranjić je istakao da i mnogi zahtjevi ove udruge nisu uvaženi prilikom usvajanja Zakona. Stav je Udruge da i pripadnici APZB trebaju imati prava iz osporenog zakona.

Predsjednik Udruženja građana za ostvarivanje i zaštitu prava invalida 92-95 - Velika Kladaša Osman Zulić naveo je da predstavlja grupaciju najobespravljenijih ljudi u Evropi, koji se prepoznaju po terminu "građani izvan zakona". Zakonom o pravima branilaca i članova njihovih porodica u Federaciji Bosne i Hercegovine riješen je status i priznat tretman branitelja pripadnicima Armije Bosne i Hercegovine, HVO-a, svih policija, "zelenih beretki", "patriotske lige", "mudžahedina", HOS-a i svih drugih, osim pripadnika NO ZB. Ova diskriminacija najteže pogada djecu, koju dijele na "autonomaše" i "korpusaše". Smatra da je pomenuti prijedlog zakona o civilnim žrtvama rata isključivo rezultat reakcije Vlade na pokrenuti postupak za ocjenu ustavnosti ovog zakona i pokušaj da se utiče na odluku Ustavnog suda. Ukoliko bi se u pomenutom Prijedlogu zakona pripadnici Narodne odbrane tretirali kao civili, postavilo bi se pitanje primjene Zenevskih konvencija o zaštiti civila i odgovornosti za njihova stradanja.

U pismenom očitovanju Ombudsmana Federacije Bosne i Hercegovine, pročitano na javnoj raspravi, između ostalog se navodi da se Vlada Republike/Federacije Bosne i Hercegovine, Sporazumom od 8. augusta 1995. godine, koji su potpisali i Vlada Republike Hrvatske i predstavnici izbjeglog stanovništva iz kampa Kuplensko u Hrvatskoj, obavezala osigurati povratak ove populacije i da će im garantovati bezuslovnu amobilaciju, ličnu sigurnost, sva građanska prava i zaštitu imovine. Osnovan je tada i ured Ombudsmana u Velikoj Kladaši, koji sistematski prati stanje ljudskih prava na ovom području. Vlasti Unsko-sanskog kantona i Federacije BiH - navodi se u ovom izvještaju - nisu pokazivale dovoljno interesovanja za poštivanje zagarantovanih prava i sloboda i rješavanje statusa ovih građana na jednakim osnovama kao i u drugim dijelovima Federacije BiH. "Tokom i neposredno iza rata - podvlači se u Izvještaju - sa svim radno aktivnim simpatizerima tzv. Autonomije raskinut je radni odnos bez ikakvih izgleda da im se zbog njihove "obilježnosti" ponovo u budućnosti uspostavi, što je, zajedno sa ostalim tada prisutnim vidovima pritisaka (ubistva, premlaćivanja, podmetanja požara ili eksplozivnih naprava pod automobile, kuće i drugu imovinu, te drugih oblika zastrašivanja), više od 20.000 građana prisililo na iseljavanje u prekomorske i druge zapadnoevropske zemlje. ... U ovom području ostali su na svojim ognjištima uglavnom stari i iznemogli, udovice sa maloljetnom djecom i invalidi, što dodatno otežava ionako teško socijalno stanje. ... U oko 500 slučajeva nisu ostvarili pravo na plate, niti su dobili štedne knjižice za ranije provedeno vrijeme u Armiji RBiH. ... Ombudsmani su, naime, utvrdili da snage Narodne odbrane i civilne zaštite tzv. APZB nisu činili samo dobrovoljci. Naprotiv, njih je bilo najmanje. Činjenica je da je APZB imala organizovane oblike vlasti i elemente prisile i da su građani uz pozive za regrutaciju u "Narodnu odbranu" dobijali i prijetnje da će, ukoliko se ne odazovu, biti privedeni silom." Ombudsmani na kraju zaključuju: "Ako su, uz to, u Bosni i Hercegovini svim pripadnicima svih prisutnih vojnih formacija, koje su, takođe, međusobno ratovale, priznata sva prava i još dodatna po osnovu učešća, pogibije ili ranjavanja u tim vojnim formacijama - osim ovoj grupaciji, onda se postavlja pitanje njihove jednakosti pred zakonom."

7. Nakon održane javne rasprave, Ustavni sud Federacije je 4. maja 2005. godine održao sjednicu o vijećanju i glasanju. Uz saznanja iz dotadašnjeg toka postupka, Ustavni sud Federacije je imao u vidu i sljedeće činjenice:

Parlament Federacije Bosne i Hercegovine usvojio je Zakon, Predstavnički dom Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, na sjednici od 5. maja 2004. godine i Dom naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine na sjednici od 6. maja 2004. godine. Zakon je objavljen u "Službenim novinama Federacije BiH", broj 33/04 od 19. juna 2004. godine i stupio je na snagu 20. juna 2004. godine.

Podnosioci osporavaju sljedeće odredbe Zakona:

"Član 2..

Braniocem, u smislu ovog Zakona, smatra se pripadnik Armije Republike Bosne i Hercegovine, Hrvatskog vijeća obrane i policije nadležnog organa unutrašnjih poslova (u daljem tekstu: Oružane

snage) koji je učestvovao u odbrani Bosne i Hercegovine (početak agresije na općinu Ravno) od 18.09.1991. do 23.12.1996. godine, odnosno do prestanka neposredne ratne opasnosti i koji je demobiliziran rješenjem nadležnog vojnog organa, kao i lice koje je učestvovalo u pripremi za odbranu i u odbrani Bosne i Hercegovine u periodu prije 18.09.1991. godine, a koje je angažirano od nadležnih organa.

Pod učesćem u odbrani Bosne i Hercegovine u smislu stava 1. ovog člana podrazumijeva se učesće u oružanom otporu i djelovanje u direktnoj vezi sa pružanjem otpora.

Dobrovoljcem i organizatorom otpora, u smislu ovog Zakona, smatra se pripadnik vojnih jedinica koji je učestvovao u pripremi za odbranu i u odbrani Bosne i Hercegovine u periodu do 19.06.1992. godine, kao i drugo lice koje nije bilo vojni obveznik u vrijeme dobrovoljnog stupanja u Oružane snage i ostao neprekidno u jedinicama do kraja rata, ili je ranije demobiliziran od nadležnog vojnog organa.

Veteranom, u smislu ovog Zakona, smatra se lice koje je stupilo u jedinicu iz stava 1. ovog člana od 18.09.1991. do 31.12.1992. godine i ostalo neprekidno do 23.12.1995. godine, ili ranije demobiliziran od nadležnog vojnog organa.

Učesnikom rata, u smislu ovog Zakona, smatra se svako lice koje je u sastavu Oružanih snaga iz stava 1. ovog člana provelo najmanje jednu godinu dana neprekidno u periodu od 20.06.1992. godine do 23.12.1995. godine.

Pojmovi i definicije iz ovog člana koriste se i primjenjuju kod reguliranja prava i pogodnosti u svim oblastima i nivoima vlasti koja se tiču branilaca i članova njihovih porodica.

Član 3.

Ratni vojni invalid je državljanin Bosne i Hercegovine koji je, vršeći vojne dužnosti, druge dužnosti za ciljeve odbrane u sastavu Oružanih snaga, učestvujući u odbrani Bosne i Hercegovine u periodu i pod uvjetima i okolnostima iz člana 2. stav 1. ovog Zakona, zadobio ranu, povredu, bolest ili pogoršanje bolesti, pa je zbog toga nastupilo oštećenje njegovog organizma najmanje za 20%.

Ratni vojni invalid je i državljanin Bosne i Hercegovine koji je po narednju ili nalogu nadležnog vojnog organa ili organa uprave nadležnog za poslove odbrane i državne sigurnosti, pod uvjetima i okolnostima iz prethodnog stava, zadobio ranu, povredu, bolest ili pogoršanje bolesti, pa je zbog toga nastupilo oštećenje njegovog organizma najmanje za 20%.

Ratni vojni invalid je lice koje je u periodu i pod uvjetima i okolnostima iz st. 1. i 2. ovog člana bilo ratni zarobljenik i zadobilo ranu, povredu, bolest ili pogoršanje bolesti, pa je zbog toga nastupilo oštećenje njegovog organizma najmanje za 20%.

Ratni vojni invalid je i stranac kod koga je nastupilo oštećenje njegovog organizma pod okolnostima i uvjetima iz st. 1., 2. i 3. ovog člana.

Mirnodopski vojni invalid je lice koje je u miru bez namjere, vršeći vojnu dužnost, zadobilo ranu ili povredu, pa je zbog toga nastupilo oštećenje njegovog organizma najmanje za 20%, odnosno kod kojeg je usljed bolesti ili pogoršanja bolesti nastupilo oštećenje njegovog organizma najmanje za 60% u periodu od 24.12.1996. godine i to:

- vojno lice na služnju obaveznog vojnog roka;
- pitomac u vojnoj školi;
- pripadnik rezervnog sastava za vrijeme vojne dužnosti.

Član 4.

Porodica poginulog, umrlog, nestalog branioca je porodica lica koje je poginulo, umrlo, nestalo pod uvjetima i okolnostima iz čl. 2. i 3. ovog Zakona, odnosno umrlog do 23.12.1996. godine od posljedica rane, povrede ili bolesti zadobijene pod uvjetima i okolnostima iz člana 3. ovog Zakona.

Porodica poginulog ili umrlog lica iz člana 3. stav 6. ovog Zakona ostvaruje određena prava pod uvjetima i na način koji važi za porodicu umrlog ratnog vojnog invalida.

Član 36. tačka 1.

Prava prema ovom Zakonu, ne mogu ostvarivati:

1. lica koja su samovoljno, bez odobrenja nadležne komande napustila Oružane snage (dezertirala); ..."

Podnosioci smatraju da citirane odredbe nisu u skladu sa članom II.A.(1). pod c) i d). Ustava Federacije Bosne i Hercegovine koji, u relevantnom dijelu, glasi:

"Federacija će osigurati primjenu najvišeg nivoa međunarodno priznatih prava i sloboda utvrđenih u dokumentima navedenim u Aneksu ovog ustava. Posebno:

- (1) Sve osobe na teritoriji Federacije uživaju pravo na:

- c) jednakost pred zakonom;

- d) zabranu svake diskriminacije zasnovanu na rasi, boji kože, polu, jeziku, religiji ili vjerovanju, političkim ili drugim uvjerenjima, nacionalnom ili socijalnom porijeklu;"

Članom 5. Zakona utvrđeno je da se: " Propisima iz oblasti odbrane utvrđuje (se): ko se smatra pripadnikom Oružanih snaga, vojno lice, vojna služba, vršenje vojne dužnosti za ciljeve odbrane, kao i sva druga pitanja vezana za svojstvo i status pripadnika Oružanih snaga." U vezi sa ovim, treba ukazati na neke relevantne odredbe ranijih i važećih propisa koje se odnose na ova pitanja. Pri tome, Ustavni sud Federacije konstatuje da su za utvrđivanje statusa branioca Bosne i Hercegovine, na osnovu kojeg se stiču prava po osnovu ovog Zakona, relevantni propisi i pravna pravila koji su se primjenjivali u periodu na koji Zakon referira u članu 2. Posebno su relevantne sljedeće odredbe:

Uredbom sa zakonskom snagom o Oružanim snagama Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list RBiH", br. 4/92, 12/92, 17/93, 27/93), članom 2.. bilo je propisano da: "Oružane snage Republike čini Armija čiji su sastavni dio postrojbe Hrvatskog vijeća obrane, kao i drugi naoružani sastavi koji se stave pod jedinstvenu komandu Armije.

Oružane snage za vrijeme ratnog stanja čine Armija, policija Ministarstva unutrašnjih poslova, jedinice fizičkog osiguranja u poduzećima i drugim pravnim tijelima, jedinice carinske službe i drugih pograničnih organa koji se stave pod jedinstvenu komandu Oružanih snaga.

Izuzetno od odredbi stava 1. ovog člana pripadnicima Oružanih snaga smatraju se formacije koje su se samoorganizovale ili organizovale u ilegalne vojne jedinice pod raznim nazivima u svrhu otpora protiv fašističke okupacije Republike Bosne i Hercegovine od strane tzv. Savezne Republike Jugoslavije, bivše Jugoslavenske narodne armije, Srpske demokratske stranke i drugih neprijateljskih snaga u vremenu od 30. aprila 1991. godine do 15. aprila 1992. godine."

Sušтина citiranih definicija Oružanih snaga zadržana je i u poslijeratnim propisima Federacije Bosne i Hercegovine. Tako je članom 37. Zakona o odbrani Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine FBiH", br. 15/96, 23/02, 18/03 i 28/05), bilo propisano da Oružane snage Federacije čine: Vojska Federacije, a u ratu i policija (djelatni i rezervni sastav) na teritoriji Federacije, koja se u skladu sa ovim zakonom stavi pod zapovjedništvo Vojske Federacije.

Vojska Federacije sastoji se: od postrojbi Armije RBiH i Hrvatskog vijeća obrane na razini korpusa i zbornog područja, a čine je mirnodopski i ratni sastav.

Članom 37. Zakona o odbrani Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", broj 34/04), propisano je da je Vojska Federacije nastala iz Armije RBiH i Hrvatskog vijeća obrane i da se sastoji od dvije komponente do nivoa divizije.

Aktima tada postojeće *de facto* vlasti Hrvatske zajednice Herceg-Bosne i tada postojeće *de facto* vlasti Hrvatske Republike Herceg-Bosne, donesenim prije i nakon sukoba HVO-a i Armije RBiH, međutim, ne predviđa se uvezanost ove vojne komponente u Oružane snage RBiH. Tako se u članu 1. prečišćenog teksta "Uredbe o oružanim snagama Hrvatske zajednice Herceg-Bosne" ("Narodni list HZ H-B", broj 6/92) usvojenog 17. oktobra 1992. godine, propisuje: "Ovom uredbom uređuju se prava i dužnosti građana, ovlasti Hrvatskog vijeća obrane (u daljem tekstu HVO), tijela uprave i pravnih osoba u odbrani suvereniteta i teritorijalnog integriteta Hrvatske zajednice Herceg-Bosne (u daljem tekstu HZ H-B), i druga pitanja od značaja za obrambeni sustav". "Vrhovni zapovjednik Oružanih snaga HZ H-B je predsjednik HZ H-B." (član 29. stav 1. Uredbe)

"Zakon o odbrani", koji je usvojen 26. marta 1994. godine, a objavljen i stupio na snagu 10. juna 1994. godine ("Narodni list HR H-B" broj 19/94), dakle, usvojen je nakon potpisivanja Vašingtonskog sporazuma, a prije stupanja na snagu Ustava Federacije Bosne i Hercegovine i stupio na snagu u vrijeme važenja toga Ustava. U članu 1. pomenutog zakona bilo je propisano: "Ovim Zakonom se uređuju: prava i dužnosti građana, ovlasti Vlade Hrvatske Republike Herceg-Bosne (u daljem tekstu: Republika), tijela republičke uprave i pravnih osoba, u odbrani suvereniteta, neovisnosti i teritorijalne cjelokupnosti te pravno utvrđenog poretka Republike; oružane snage Hrvatske Republike Herceg-Bosne - HVO (u daljem tekstu: oružane snage); vojna obveza i druga pitanja značajna za obrambeni sustav."

Tada postojeća *de facto* vlast AP Zapadna Bosna se od svog osnivanja, 27. septembra 1993. godine, isključila, između ostalog, i iz Oružanih snaga Republike Bosne i Hercegovine. Tako se u njenom aktu "Uredba sa zakonskom snagom o preuzimanju poslova iz nadležnosti Okruga Bihać, Predsjedništva i Vlade Republike Bosne i Hercegovine ("Službeni list APZB" broj 2. iz decembra 1993.godine) propisuje: "Do konstituisanja Republike Bosne, ili drugog rješenja države Bosne i Hercegovine, Autonomna pokrajina Zapadna Bosna će samostalno upravljati unutrašnjim i vanjskim poslovima, te poslovima Narodne odbrane, koji su bili u nadležnosti organa RBiH, kao i drugim poslovima iz tačke 5. Ustavnih principa AP Zapadna Bosna." (član 3.).

8. Odlučujući o zahtjevu, Ustavni sud Federacije je konstatovao da je postojao ustavni osnov za usvajanje Zakona i da je zakonodavac imao legitimni cilj utemeljen na Ustavu Federacije Bosne i Hercegovine i relevantnim međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima, kako onim koji prema Aneksu na taj Ustav imaju pravnu snagu ustavnih odredaba, tako i drugih međunarodnih dokumenata koji obavezuju Bosnu i Hercegovinu, da propiše posebna prava za braniocima i članovima njihovih porodica.

Tako se kao opšti princip u Univerzalnoj deklaraciji o pravima čovjeka propisuje: "Svako, kao član društva, ima pravo na socijalno osiguranje i pravo da ostvaruje ekonomska, socijalna i kulturna prava prijeko potrebna za svoje dostojanstvo i za razvoj svoje ličnosti putem državne pomoći i međunarodne saradnje, a u skladu sa organizacijom i sredstvima svake države." (član 22.) Snagu ustavne odredbe ima i član II. Međunarodnog pakta o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima, koji u relevantnom dijelu propisuje: "Države članice ovog pakta priznaju pravo svakom licu na životni standard dovoljan za njega samog i njegovu porodicu, ubrajajući tu i dovoljnu hranu, odjeću i smještaj, kao i stalno poboljšavanje uslova njegovog života." U članu 30. Evropske socijalne povelje, koja, također, ima snagu ustavnih odredaba, u dijelu relevantnom za ovaj ustavnosudski spor, se propisuje: "U namjeri da obezbijedi efikasno ostvarivanje prava na zaštitu od siromaštva i isključenja iz društva, strane ugovornice obavezuju se: a. da preduzmu mjere u okviru sveukupnog i koordiniranog stava radi poticanja efikasnog pristupa lica koja žive ili su u opasnosti da žive u situaciji isključenja iz društva ili u siromaštvu, kao i njihove porodice, posebno pristupa zapošljavanju, stanu, obuci, obrazovanju, kulturi i socijalnoj i medicinskoj pomoći;"

Opšte je načelo međunarodnog i domaćeg prava i jedinstveno stanovište međunarodnih i domaćih sudova da se u tretiranju prava osoba koje se nalaze u istoj ili sličnoj situaciji mora postupati bez diskriminacije s obzirom na bilo koje lično svojstvo članova takve grupe. Tako se u Evropskoj konvenciji o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda propisuje, a slične odredbe sadrže i drugi najvažniji pravni izvori: "Uživanje prava i sloboda predviđenih ovom konvencijom osigurava se bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože, jezik, vjeroispovijest, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili socijalno porijeklo, veza sa nekom nacionalnom manjinom, imovno stanje, rođenje ili drugi status." (član 14.).

Konvencija o pravima djeteta, osim što propisuje niz specifičnih prava djeteta, zabranjuje, također, svaki oblik diskriminacije i to sljedećom odredbom: "Države-potpisnice će preduzeti sve odgovarajuće mjere da osiguraju zaštitu djeteta od svih oblika diskriminacije ili kazne na osnovu statusa, aktivnosti, izraženog mišljenja ili ubjeđenja roditelja djeteta, zakonskih staratelja ili članova porodice." (član 2. stav 2.).

Ustavnosudska praksa je veoma ujednačena u shvatanju postojanja diskriminacije. Tako je Ustavni sud Bosne i Hercegovine u Odluci broj U 14/02 ("Službeni glasnik BiH", broj 18/04) zauzeo sljedeće stanovište:

"21. Ustavni sud smatra da je neki akt ili propis diskriminirajući ako pravi razliku između osoba ili grupa koje su u sličnoj situaciji i ako u tom razlikovanju izostane objektivno i razumno opravdanje, ili ako nije bilo razumnog odnosa proporcionalnosti između upotrijebljenih sredstava i ciljeva kojima se teži.

23. Ustavni sud naznačuje da se pitanje diskriminacije pojavljuje samo kada su osobe ili grupe koje se nalaze u istoj ili sličnoj situaciji tretirane na različit način."

9. Ustavni sud Federacije je utvrdio da je Zakonom o pravima branilaca i članova njihovih porodica preciziran period relevantan za status na osnovu kojeg se stiču prava po ovom zakonu. To je period (početak agresije na opštinu Ravno) od 18.9.1991. do 23.12.1996. godine (prestanak stanja neposredne

ratne opasnosti) (član 2. stav 1. Zakona). U ovom članu je, također, određeno da se pod pojmom branilac podrazumijeva "pripadnik Oružanih snaga ... koji je učestvovalo u odbrani Bosne i Hercegovine, kao i lica koje je učestvovalo u pripremi za odbranu i u odbrani Bosne i Hercegovine u periodu prije 18.9.1991. godine, a koje je angažirano od nadležnih organa".

Pošto ovaj, zakonom utvrđeni period, predstavlja osnov za sticanje prava po ovom zakonu, Ustavni sud Federacije je utvrdio da iz ukupnosti njegovih odredaba proizlazi da za cijeli taj period zakonodavac ne pravi razliku između različitih vojnih formacija, te da samo onim navedenim u Zakonu priznaje pripadnost Oružanim snagama, odnosno njihovim pripadnicima zajamčuje sva prava iz ovog zakona. To znači da je vojna formacija tzv. Narodne odbrane AP Zapadna Bosna, isključena iz tih prava.

Polazeći od zakonskog određenja da je branilac "pripadnik Oružanih snaga ... koji je učestvovalo u odbrani Bosne i Hercegovine, kao i lica koje je učestvovalo u pripremi za odbranu i u odbrani Bosne i Hercegovine u periodu prije 18.9.1991. godine, a koje je angažirano od nadležnih organa", Ustavni sud Federacije, na osnovu izložene argumentacije, konstatuje da su pripadnici više vojnih formacija kojima je priznat status branioca za cijelo vrijeme trajanja rata, u određenim ratnim periodima bili u međusobnim oružanim sukobima i pod zapovjedništvom suprotstavljenih vrhovnih komandi. Nesporno je da su u takvim sukobima sa Armijom RBiH bili i pripadnici Narodne odbrane AP Zapadna Bosna, od njenog osnivanja 27. septembra 1993. godine do potpisivanja mirovnog sporazuma za Bosnu i Hercegovinu 14. decembra 1995. godine. Do tog perioda (do 27. septembra 1993. godine) ova lica su bila u sastavu Armije RBiH. Ipak, Zakon ne uvažava tu činjenicu i pripadnike ove formacije izostavlja i za taj period.

Na osnovu ovih nespornih činjenica, Ustavni sud Federacije je konstatovao da su, najmanje u periodu od 27. septembra 1993. godine do 30. marta 1994. godine, odnosno do stupanja na snagu Ustava Federacije Bosne i Hercegovine (relevantni period) pripadnici Narodne odbrane AP Zapadna Bosna i HVO, kao i više drugih vojnih formacija kojima je priznat status branioca, bili u istom ili sličnom odnosu prema Oružanim snagama Republike Bosne i Hercegovine, odnosno s obzirom na zakonsku definiciju statusa branioca Bosne i Hercegovine. Zato Ustavni sud Federacije zaključuje da se osporenim odredbama Zakona ne tretiraju jednako osobe koje su se u relevantnom periodu nalazile u istom ili sličnom položaju u odnosu na Oružane snage i u odnosu na status branioca Bosne i Hercegovine kako ga definiše Zakon. To predstavlja povredu ustavne odredbe i relevantnih odredaba međunarodnog prava obavezujućih za Bosnu i Hercegovinu o jednakosti pred zakonom, kao i odredbe o zabrani diskriminacije (član II.A.(1). pod c) i d) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine.

10. Ustavni sud Federacije smatra nespornim i u komparativnom pravu opšteprihvaćenim princip da dezertirima ne pripadaju prava koja se daju pripadnicima vojnih jedinica iz kojih su dezertirali. Međutim, Ustavni sud Federacije je utvrdio da i odredba člana 36. tačka 1. Zakona nije u skladu sa citiranim odredbama Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, jer i u slučaju dezertiranja iz Oružanih snaga RBiH, najmanje u citiranom relevantnom periodu, donosilac Zakona nije jednako tretirao osobe iz različitih vojnih formacija koje su u relevantnom periodu bile u istom ili sličnom položaju.

Povredu načela jednakosti pred zakonom i načela zabrane diskriminacije Ustavni sud Federacije posebno vidi u odnosu prema djeci i drugim članovima porodica poginulih boraca Narodne odbrane AP Zapadna Bosna. U okolnostima kada članovi porodica boraca svih vojnih formacija na koje se ovaj zakon odnosi, bez obzira da li su u relevantnom periodu bile u sastavu Oružanih snaga ili su se borile protiv njih, imaju prava po osnovu osporenog zakona, lišavanje tih prava za djecu i druge članove porodica boraca Narodne odbrane Zapadna Bosna predstavlja povredu navedenih ustavnih načela.

11. Vođeci računa o pravnoj sigurnosti i socijalnim, ekonomskim i drugim posljedicama ove presude, Ustavni sud Federacije je, na osnovu ustavnog ovlaštenja iz člana IV.C.12.b), utvrdio prijelazno rješenje, prema kojem će odredbe Zakona za koje je Ustavni sud Federacije utvrdio da su neustavne ostati na snazi u periodu od šest mjeseci od dana objavljivanja ove presude u "Službenim novinama Federacije BiH". U tom vremenu Parlament Federacije Bosne i Hercegovine ima mogućnost da te odredbe uskladi sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine.

12. Krećući se u okviru podnesenog zahtjeva i djelujući u skladu sa svojom ustavnom ulogom, Ustavni sud Federacije nije ocjenjivao, niti na bilo koji način može odlučivati o definisanju

statusa branilac, o tome koje će grupacije imati taj status, niti o sadržaju i obimu prava, što je isključiva nadležnost Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine kao donosioca Zakona.

Na osnovu izloženog Ustavni sud Federacije, na osnovu člana 26. stav 1. Zakona o postupku pred Ustavnim sudom Federacije Bosne i Hercegovine, odlučio je kao u izreci.

Ovu je presudu Ustavni sud Federacije donio odlučujući u sastavu: prof.dr. Nedjeljko Milićević, predsjednik Suda; Sead Bahtijarević; mr. Mirko Bošković; mr. Ranka Cvijić; Muamer Hercegljija; Miomir Jočić; Domin Malbašić; Kata Senjak i prof.dr. Kasim Trnka.

Presuda je donesena većinom glasova.

Predsjednik
Ustavnog suda Federacije
Bosne i Hercegovine
prof.dr. **Nedjeljko Milićević**, s.r.

Broj U-22/04
4. maja 2005. godine
Sarajevo

Ustavni sud Federacije Bosne i Hercegovine, odlučujući o zahtjevu za utvrđivanje ustavnosti Zakona o pravima branitelja i članova njihovih obitelji, na temelju članka IV.C.10. Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, nakon provedene javne rasprave, na sjednici održanoj 27. travnja i 4. svibnja 2005. godine, donio je

PRESUDU

1. Utvrđuje se da članci 2. 3. i 4., te članak 36. točka 1. Zakona o pravima branitelja i članova njihovih obitelji ("Službene novine Federacije BiH", broj 33/04) nisu u suglasnosti sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine.

2. Sukladno sa člankom IV.C.12. b). Ustava Federacije Bosne i Hercegovine daje se, kao prijelazno rješenje, mogućnost Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine da u roku od šest mjeseci od dana objavljivanja ove presude u "Službenim novinama Federacije BiH" usuglasi Zakon o pravima branitelja i članova njihovih obitelji sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine, u kom periodu se ovaj zakon može primjenjivati.

3. Presudu objavi u "Službenim novinama Federacije BiH".

Obrazloženje

1. Više od jedne trećine zastupnika u Predstavničkom domu Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine (34) (u daljem tekstu: podnositelji zahtjeva) i više od jedne trećine izaslanika Doma naroda u Parlamentu Federacije Bosne i Hercegovine (28) (u daljem tekstu: podnositelji zahtjeva) podnijeli su, 10 kolovoza 2004. godine, Ustavnom sudu Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Ustavni sud Federacije) zahtjev za ocjenu suglasnosti članaka 2. 3. 4. i 36. točka 1. Zakona o pravima branitelja i članova njihovih obitelji ("Službene novine Federacije BiH", broj 33/04) (u daljem tekstu: Zakon) sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine.

Kao ustavni temelj za svoju aktivnu legitimaciju za pokretanje postupka podnositelji zahtjeva su naveli članak IV.C.10.(2). Ustava Federacije Bosne i Hercegovine koji, u relevantnom dijelu, glasi: "*Ustavni sud: ... na zahtjev jedne trećine članova bilo kojeg doma Parlamenta Federacije, utvrdit će da li je ... zakon koji su usvojila oba doma u skladu sa ovim Ustavom.*".

Na temelju navedenih činjenica Ustavni sud Federacije je zaključio da:

- 1.1. Podnositelji zahtjeva - zastupnici Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine čine više od jedne trećine članova toga doma koji, sukladno Amandmanu XXXII na Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, ima 98 zastupnika. Na temelju toga, ovi podnosioci zahtjeva ispunjavaju uvjet iz članka IV.C.10.(2).a). Ustava Federacije Bosne i Hercegovine za pokretanje postupka pred Ustavnim sudom Federacije;
- 1.2. Podnositelji zahtjeva - izaslanici Doma naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine čine više od jedne trećine izaslanika toga doma koji, prema Amandmanu XXXII na Ustav Federacije Bosne i Hercegovine, ima ukupno 58 izaslanika.
- 1.3. Prema izloženom, podnositelji zahtjeva ponaosob ispunjavaju uvjete predviđene Ustavom za pokretanje postupka pred Ustavnim sudom Federacije.

Podnositelji zahtjeva su zatražili ocjenu suglasnosti navedenih odredaba Zakona sa člankom II.A.2.(1). pod c) i d) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine koje, u relevantnom dijelu,

glase: "*Sve osobe na teritoriji Federacije uživaju prava na: ... c) jednakost pred zakonom; ... d) zabranu svake diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, polu, jeziku, religiji ili vjerovanju, političkim ili drugim uvjerenjima, nacionalnom ili socijalnom porijeklu.*". Podnositelji zahtjeva izaslanikâ Doma naroda Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine su dodali: "*... i drugim člancima Ustava Federacije Bosne i Hercegovine.*".

2. Budući da se radi o dva ovlaštena predlagača, Ustavni sud Federacije je mogao voditi dva ustavnosudska spora o ocjeni ustavnosti osporenih odredaba Zakona. Međutim, budući da oba ovlaštena predlagača osporavaju iste odredbe istog Zakona, Ustavni sud Federacije je, na temelju članka 38. Zakona o postupku pred Ustavnim sudom Federacije Bosne i Hercegovine ("Službene novine Federacije BiH", broj 6/95 i 37/03) na sjednici održanoj 8. ožujka 2005. godine donio rješenje o spajanju ovih predmeta i vođenju jedinstvenog postupka:

3. Podnositelji u obrazloženju zahtjeva za pokretanje postupka, između ostalog, navode:

"*Tragični sukobi u Bosni i Hercegovini i međumuslimanski sukob u Cazinskoj krajini 1993-95. godine između ostalog proizveli su stradalnike rata i njihove porodice iz reda Narodne Odrbane Zapadne Bosne (NOZB-e).*

Ova grupacija građana Bosne i Hercegovine, koju čine invalidi NO-e, djeca, roditelji i supruge poginulih pripadnika NOZB-e, do danas su potpuno obespravljani građani, izloženi svim oblicima ljudske i pravne diskriminacije i kršenja temeljnih ljudskih prava.

Ljudske traume i diskriminacija kojoj su već 9 godina izloženi ovi ljudi kod njih stvara osjećaj odbačenosti od vlastite države i stvara novu populaciju građana sličnu onoj nakon Cazinske bune 1950. godine, koji su, zbog stava prema njima, gajili neprijateljski odnos prema vlastitoj državi.

Prema procjenama na koje se pozivaju podnositelji zahtjeva, radi se o 10 tisuća pripadnika ove vojne formacije, od kojih je 1.060 poginulih, uključujući njih 400 koji su bili hranitelji obitelji, zatim 800 ranjenih, 22 paraplegičara i 1.200 maloljetne djece poginulih.

"U samoj proceduri izrade Zakona - navode podnositelji zahtjeva - Vlada Federacije, federalni ministar za pitanja branitelja i ostale federalne institucije i udruge nisu prihvatili da predstavnicima stradalnika rata i njihovih obitelji iz reda NOZB-e na bilo koji način učestvuju u razgovorima oko Zakona, niti su prihvaćeni njihovi prijedlozi i zahtjevi.

Smatramo da je doneseni Zakon o pravima branitelja i njihovih obitelji diskriminatoran i nije u saglasnosti sa Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine i njime se praktično ozakonjuje diskriminacija i kršenje temeljnih ljudskih prava djece, invalida i nemoćnih lica proisteklih uz međumuslimanskog sukoba u Cazinskoj krajini.

Ova konstatacija rezultat je činjenice da stradalnici rata i njihove obitelji i učesnici rata svih vojnih i paravojnih formacija koje su se međusobno sukobljavale tokom rata u Bosni i Hercegovini u periodu '92-'95 godine potpuno ostvaruju svoja prava entitetskim zakonom i propisima, jedino su bukvalno izvan svih zakona ostali stradalnici iz reda NOZB-e i njihove obitelji, koji čine manje od 2% od ukupne populacije stradalnika rata u Bosni i Hercegovini i njihovih obitelji."

Podnositelji zahtjeva svoje tvrdnje potkrepljuju dijelovima izvješća Ombudsmana Federacije Bosne i Hercegovine o stanju ljudskih prava za 1999. i 2001. godinu. Tako se u dijelu izvješća o stanju ljudskih prava u Velikoj Kladaši, pod naslovom "Građani izvan zakona", između ostalog, ističe: "Radi se o članovima porodica poginulih pripadnika t.zv. NO APZB, te invalidima, pripadnicima ili simpatizerima t.zv. NO APZB. ... Taj položaj naročito pogađa oko 800 djece (po našim saznanjima) ove kategorije građana.". U posebnom Izvješću o provođenju Konvencije o pravima djeteta, na koji se, također, pozivaju podnositelji zahtjeva, Ombudsmani navode primjere kršenja Konvencije, kao što su: da je u Matičnom uredu u Velikoj Kladaši svojevremeno odbijen upis novorođenčeta sa imenom Fikret; da se djeci "autonomaša" odbija pravni status civilne žrtve rata; da neke humanitarne organizacije daju stipendije i drugu pomoć samo djeci pripadnika Armije BiH i sl.

Podnositelj zahtjeva, zastupnici Predstavničkog doma Parlamenta Federacije Bosne i Hercegovine, u dopuni zahtjeva od 1. listopada 2004. godine, između ostalog, ističu: "*U Zakonom široko definiranim pojmovima branitelj, sudionik rata, ratni vojni invalid, obitelj poginulog, umrlog i nestalog, obuhvaćeni su pripadnici i stradalnici rata i njihove obitelji svih vojnih i*